

Rantsev gegn Kýpur og Rússlandi

Dómur frá 7. janúar 2010

Mál nr. 25965/04

2. gr. Réttur til lífs

4. gr. Bann við þrældómi og nauðungarvinnu

5. gr. Réttur til frelsis og mannhelgi

Mansal. Frelsisvipting. Rannsókn vegna dauðsfalls. Jákvæðar skyldur.

1. Málsatvik

Kærandi, Nikolay Rantsev, er rússneskur ríkisborgari, fæddur árið 1938 og búsettur í Svetlogorsk í Rússlandi. Hann var faðir Oxönu Rantseva sem einnig var rússneskur ríkisborgari og fæddist árið 1980. Oxana lést þegar hún féll út um glugga íbúðar á Kýpur í mars 2001 við undarlegar og óútskýrðar aðstæður.

Oxana Rantseva kom til Kýpur 5. mars 2001 með vegabréfsáritun fyrir sviðslistamenn. Hún hóf störf 16. mars 2001 sem dansari í kabarett-klúbbi á Kýpur. Hún yfirgaf vinnustað sinn eftir þriggja daga vinnu og skildi eftir skilaboð um að hún ætlaði aftur heim til Rússlands. Framkvæmdastjóri kabarett-klúbbsins fann Oxönu á diskóteki í Limassol tíu dögum síðar um kl. 4 um morguninn. Framkvæmdastjórinn fór með hana til lögreglunnar og óskaði eftir að hún yrði úrskurðuð ólöglegur innflytjandi. Þetta gerði hann til að hún yrði handtekin og henni vísað úr landi. Lögreglumenn athuguðu gagnagrunna sína og komust að þeirri niðurstöðu að Oxana væri ekki ólöglegur innflytjandi og neituðu að handtaka hana. Þeir óskuðu eftir því við framkvæmdastjórann að hann sækti Oxönu og kæmi síðan með hana aftur daginn eftir til að hægt væri að kanna málið betur. Framkvæmdastjórinn sótti hana um klukkan hálf sex sama morgun.

Framkvæmdastjórinn fór þá með Oxönu til íbúðar annars starfsmanns klúbbsins á sjöttu hæð í fjölbýlishúsi. Framkvæmdastjórinn hélt kyrru fyrir í íbúðinni. Um klukkan hálf sjö sama morgun fannst Oxana Rantseva látin á götunni fyrir neðan íbúðina.

Í kjölfarið voru þeir sem staddir höfðu verið í íbúðinni yfirheyrðir. Nágranni sem sá Oxönu hrapa til jarðar var einnig yfirheyrður auk lögreglumannanna á vakt á lögreglustöðinni í Limassol. Krufning leiddi í ljós að Oxana hafði látist af fallinu. Kærandi kom skömmu síðar á lögreglustöðina og óskaði eftir að fylgjast með réttarrannsókninni vegna dauða dóttur sinnar. Réttarrannsóknin fór ekki fram fyrr en níu mánuðum síðar og þá í fjarveru kæranda. Niðurstaða rannsóknarinnar var sú að Oxana hefði látist við óútskýrðar aðstæður sem líktust slysi sem hefði orðið þegar hún reyndi að komast úr íbúð þar sem hún var gestur. Hins vegar var talið að ekkert benti til glæpsamlegrar háttsemi.

Kærandi fékk því framgengt að lík dóttur hans yrði sent til Rússlands. Réttarlæknar framkvæmdu sjálfstæða krufningu og komust að þeirri niðurstöðu að Oxana Rantseva hefði látist við óljósar aðstæður sem þörfuðust frekari rannsóknar. Rússnesk stjórnvöld óskuðu þess að málið yrði rannsakað og að kærandi fengi að fylgjast með málsmeðferðinni.

Í október 2006 sendu kypversk stjórnvöld rússneska saksóknaraembættinu staðfestingu á því að réttarrannsókn hefði lokið 27. desember 2001 og að niðurstaða hennar væri endanleg.

Umboðsmaður þingsins á Kýpur, mannréttindafulltrúi Evrópuráðsins og utanríkisráðuneyti Bandaríkjanna höfðu gefið út skýrslur með þeirri niðurstöðu að mansal og vændi væri afar mikið á Kýpur. Í því sambandi var sérstaklega bent á hlutverk kabarett-klúbba og sérstakra vegabréfsáritana fyrir sviðslistamenn sem stóran hluta af vandamálinu.

2. Meðferð málsins hjá Mannréttindadómstólnum

Kæran

Kærandi byggði á því að 2.-5. gr. og 8. gr. sáttmálans hefðu verið brotnar af kypverskum yfirvöldum. Kærandi taldi að rannsóknin á dauða dóttur sinnar hefði verið ófullnægjandi, lögreglan hefði ekki verndað hana á meðan hún var enn á lífi og loks hefðu kypversk stjórnvöld ekki reynt að refsa þeim sem báru ábyrgð dauða hennar og þeirri meðferð sem hún hafði sætt.

Hann kvartaði einnig á grundvelli 2. og 4. gr. sáttmálans vegna vanrækslu rússneskra stjórnvalda á að rannsaka og koma í veg fyrir mansal á dóttur hans og dauða hennar í kjölfar mansalsins.

Að lokum kvartaði hann á grundvelli 6. gr. sáttmálans vegna rannsóknarinnar á dauða dóttur sinnar og vegna þess að hann hefði ekki fengið nægjanlegan aðgang að réttarkerfinu í landinu.

Niðurstaða

Stjórnvöld á Kýpur gáfu út einhliða yfirlýsingu þar sem þau viðurkenndu að þau hefðu brotið 2. - 6. gr. sáttmálans og buðust til að greiða miskabætur og bætur á fjárhagslegu tjóni kæranda. Í yfirlýsingunni kom jafnframt fram að 5. febrúar 2009 hefðu þrír sjálfstæðir sérfræðingar verið skipaðir til að rannsaka ráðningu, dvöl og dauða Oxönu Rantseva og hvort einhver lögbrot hefðu verið framin gegn henni.

Dómstóllinn tók fram að hlutverk hans væri ekki einungis að skera úr um einstök mál heldur einnig að skýra, tryggja og þróa þær reglur sem fram kæmu í sáttmálanum. Hann lagði áherslu á að fáar dómsúrlausnir væru til um beitingu 4. gr. vegna mansals. Dómstóllinn komst að þeirri niðurstöðu að í ljósi þessa, alvarleika þeirra ásakana sem væru í málinu og vegna almennrar virðingar fyrir mannréttindum væri nauðsynlegt að dómstóllinn tæki málið til skoðunar þrátt fyrir yfirlýsingu kypverskra stjórnvalda.

Dómstóllinn hafnaði þeirri afstöðu rússneskra stjórnvalda að þau hefðu enga lögsögu vegna þeirra atburða sem málið fjallaði um og bæru því enga ábyrgð í málinu. Dómstóllinn vísaði til þess að mansalið hefði hafist í Rússlandi og rússnesk stjórnvöld hefðu vanrækt að rannsaka með fullnægjandi hætti tildrög þess. Dómstóllinn taldi því að kæran væri tæk til efnismeðferðar á grundvelli 2. til 5. gr.

Um 2. gr.: Dómstóllinn tók atburðarásina sem leiddi til dauða Oxönu Rantseva til skoðunar. Dómstóllinn taldi að stjórnvöld á Kýpur hefðu ekki getað séð dauða hennar fyrir og þau hefðu því ekki getað gripið til aðgerða til að koma í veg fyrir hann. Aftur á móti taldi dómstóllinn að ýmiss konar gallar hefðu verið á rannsókn málsins. Misræmi í vitnisburðum vitna hefði ekki verið rannsakað, ekki hefði verið reynt að útskýra þær undarlegu aðstæður sem stúlkan hafði látist við, kæranda hafði ekki verið leiðbeint um hvenær réttarrannsóknin færi fram og hafði þess vegna verið fjarverandi þegar henni lauk. Af þessum sökum taldi dómstóllinn að gallar á rannsókn málsins hefðu brotið gegn 2. gr. sáttmálans.

Dómstóllinn taldi aftur á móti að rússnesk stjórnvöld hefðu ekki brotið gegn 2. gr. þar sem þeim hefði ekki borið að rannsaka dauða Oxönu Rantsevu enda hefði hann átt sér stað utan lögsögu þeirra. Dómstóllinn lagði áherslu á að rússnesk stjórnvöld hefðu nokkrum sinnum óskað þess að kypversk stjórnvöld rannsökuðu málið betur og höfðu eftir föngum veitt aðstoð.

Um 4. gr.: Dómstóllinn taldi að sú meðferð sem Oxana Rantseva hafði fengið áður en hún lést hefði verið tengd meintu mansali á henni og þess vegna kæmi 4. gr. sáttmálans til skoðunar varðandi þann hluta málsins.

Dómstóllinn tók fram að mansal, eins og þrælahald, væri í eðli sínu valdbeiting sem væri reist á eignarrétti. Dómstóllinn benti í þessu samhengi á að verslað væri með manneskjur og þær neyddar til vinnu þar sem strangt eftirlit væri með störfum þeirra og ferðafrelsi þeirra takmarkað. Ofbeldi og hótunum væri beitt gegn fórnarlömbum mansals. Af þessum sökum taldi dómstóllinn að mansal væri bannað á grundvelli 4. gr. sáttmálans.

Dómstóllinn taldi að stjórnvöld á Kýpur hefðu með tvenns konar hætti brugðist þeim jákvæðu skyldum sem þau bæru samkvæmt 4. gr. sáttmálans. Annars vegar hafði verið komið á fót sérstakri gerð vegabréfsáritana fyrir sviðslistamenn en þetta fyrirkomulag greiddi fyrir framkvæmd mansals á eyjunni. Stjórnvöld á Kýpur voru af þessum sökum ekki talin hafa fullnægt jákvæðum skyldum sínum til að koma upp nægjanlega góðu laga- og stjórnsýslukerfi gegn mansali. Hins vegar hefði lögreglunni ekki með fullnægjandi hætti tekist að vernda Oxönu Rantseva frá mansali þrátt fyrir að aðstæður hefðu bent til þess að hún væri fórnarlamb þess. Aftur á móti taldi dómstóllinn að þar sem hann hefði talið að gallar á rannsókn lögreglunnar hefðu brotið í bága við 2. gr. sáttmálans þá væri ekki nauðsynlegt að meta hvort rannsóknin hefði einnig brotið gegn 4. gr.

Dómstóllinn tók fram að rússnesk stjórnvöld hefðu brotið gegn 4. gr. þar sem þau rannsökuðu ekki hvernig það bar til að Oxana Rantseva varð fórnarlamb mansals og þá sér í lagi ekki leitast við að finna skipuleggjendur þess í Rússlandi.

Um 5. gr.: Dómstóllinn taldi að kypversk stjórnvöld bæru ábyrgð á því að Oxönu Rantseva var haldið á lögreglustöð í u.þ.b. klukkustund og einnig á því að henni var haldið í einkaíbúð í kjölfarið.

Dómstóllinn benti á að það ætti sér enga stoð í landslögum að Oxana var höfð í haldi eftir að í ljós kom að hún væri ekki ólöglegur innflytjandi. Kypversk stjórnvöld hefðu því brotið gegn 1. mgr. 5. gr.

Að öðru leyti hafnaði dómstóllinn málsástæðum kæranda. Kypur var gert að greiða kæranda 40 þúsund evrur í miskabætur og 3.150 evrur í málskostnað. Rússlandi var gert að greiða kæranda 2 þúsund evrur í miskabætur.